

DE EXCURSIE NAAR HET NEUWIEDER BECKEN

Cor van Schaik

Omdat nieuwsgierigheid één van de voornaamste drijfveren van het menselijk handelen is en reislust tot de oeruitingen van de romantiek behoort, waren de verwachtingen van een vijftiental leden van de W.P.Z., die voor bovengenoemde excursie ingeschreven hadden, redelijk hooggespannen. Wetenschappers en oprechte amateurs ontmoetten elkaar op zaterdag 11 juni 1988 in het museum Schloss Monrepos te Neuwied.

Neuwied ligt aan de Rijn, in de onmiddellijke omgeving van de zgn. 'Vulkaneifel', een gebied dat gedurende de laatste 400 000 jaar herhaaldelijk het toneel geweest is van een groot aantal vulkaanuitbarstingen (fig.1). De bodemgelaagdheid ter plaatse wordt dan ook gekenmerkt door dikke lagen puimsteen (Bims) en vulkanische as (Tuff). De verschillende ijstijden hebben daarnaast de vorming van lösspakketten bevorderd en de Rijn en zijn zijrivieren hebben eveneens hun sporen in de bodem nagelaten.

Min of meer toevallig ontdekte een Duitse collega-amateur, Karl-Heinz Urmersbach, fossiel botmateriaal in het dal van het zijriviertje de Nette, in de omgeving van het bekende kratermeer van Maria Laach. In de door een dikke laag basalttuf afgedekte löss is sindsdien een groot aantal resten van grote en kleine pleistocene zoogdieren gevonden. De fossielencollectie van het museum Monrepos is voor een groot gedeelte afkomstig uit groeven die in de onmiddellijke omgeving gesitueerd zijn.

Al direkt na aankomst konden de W.P.Z. - leden zich verlustigen aan een groot aantal nog niet volledig geprepareerde vondsten, waarbij o.a.: *Trogotherium cuvieri*, *Castor fiber*, *Cervus elaphus*, *Capreolus capreolus*, *Bos primigenius* en andere vertegenwoordigers van een interglaciale fauna.

Na de koffie hield onze gastheer, Prof. G. Bosinski, een korte inleiding over de ontstaansgeschiedenis van het museum, waarbij hij nog even aanstipte dat het kasteelmuseum, de

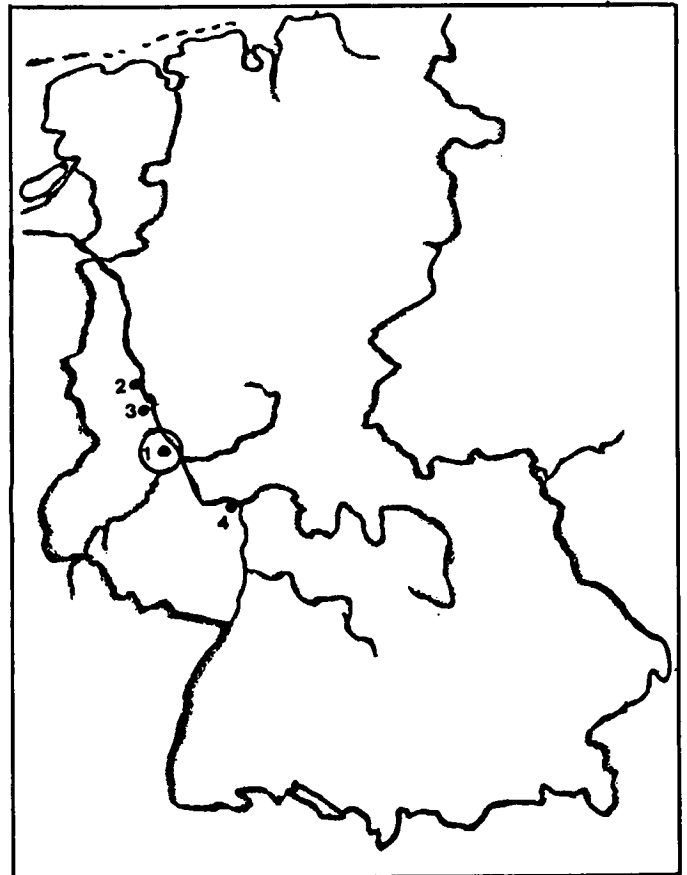

Fig. 1 De ligging van de vindplaats Miesenheim bij Neuwied (1). De nrs. 2, 3 en 4 zijn resp. de steden Köln, Bonn en Mainz.

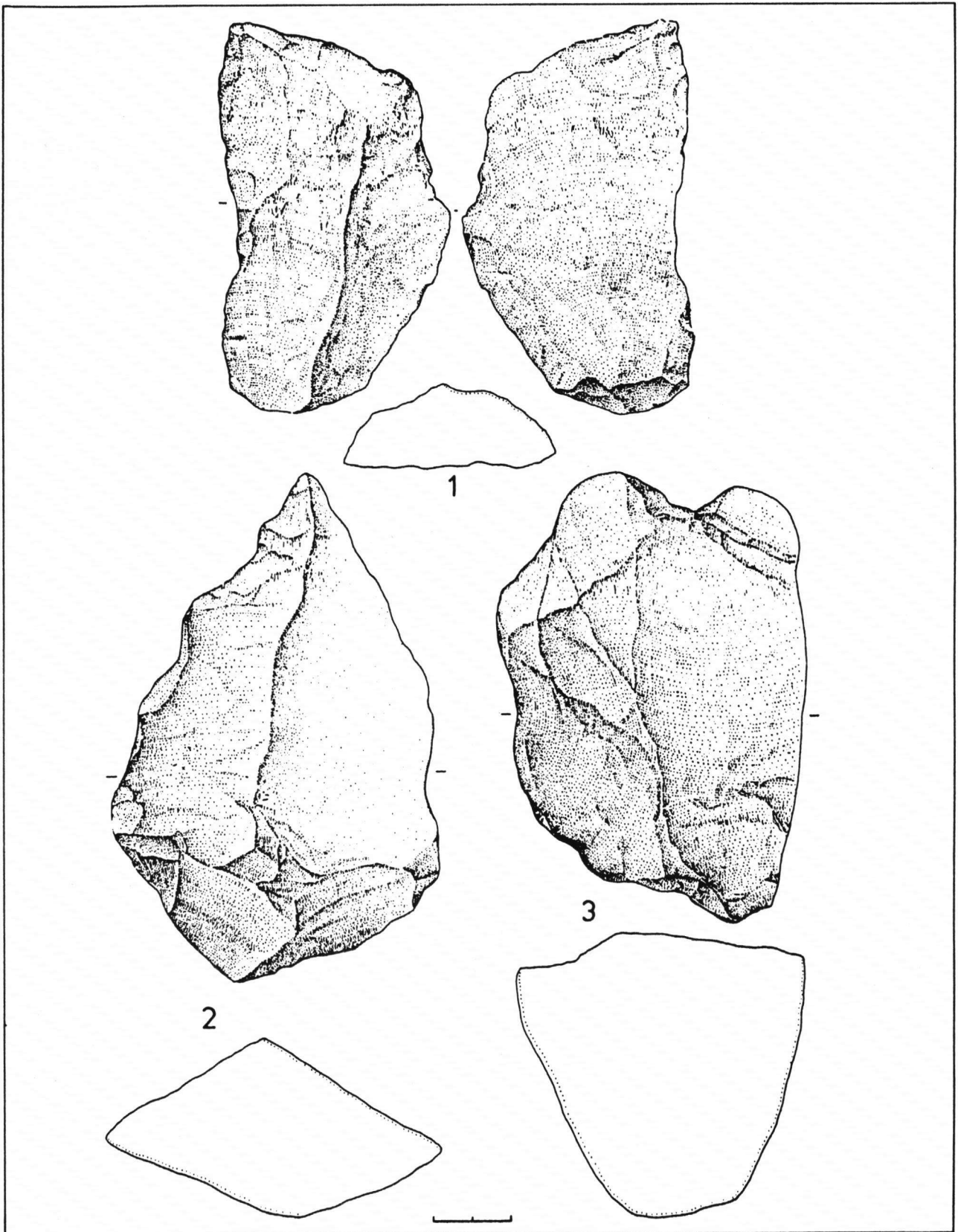

Fig.2 Artefacten uit afzettingen van de Moezel bij Kärlich (Kärlich Bb in fig.3).
 Naar K. Würzes. BOSINSKI, VAN KOLFSCHOTEN & TURNER, 1988, 43.

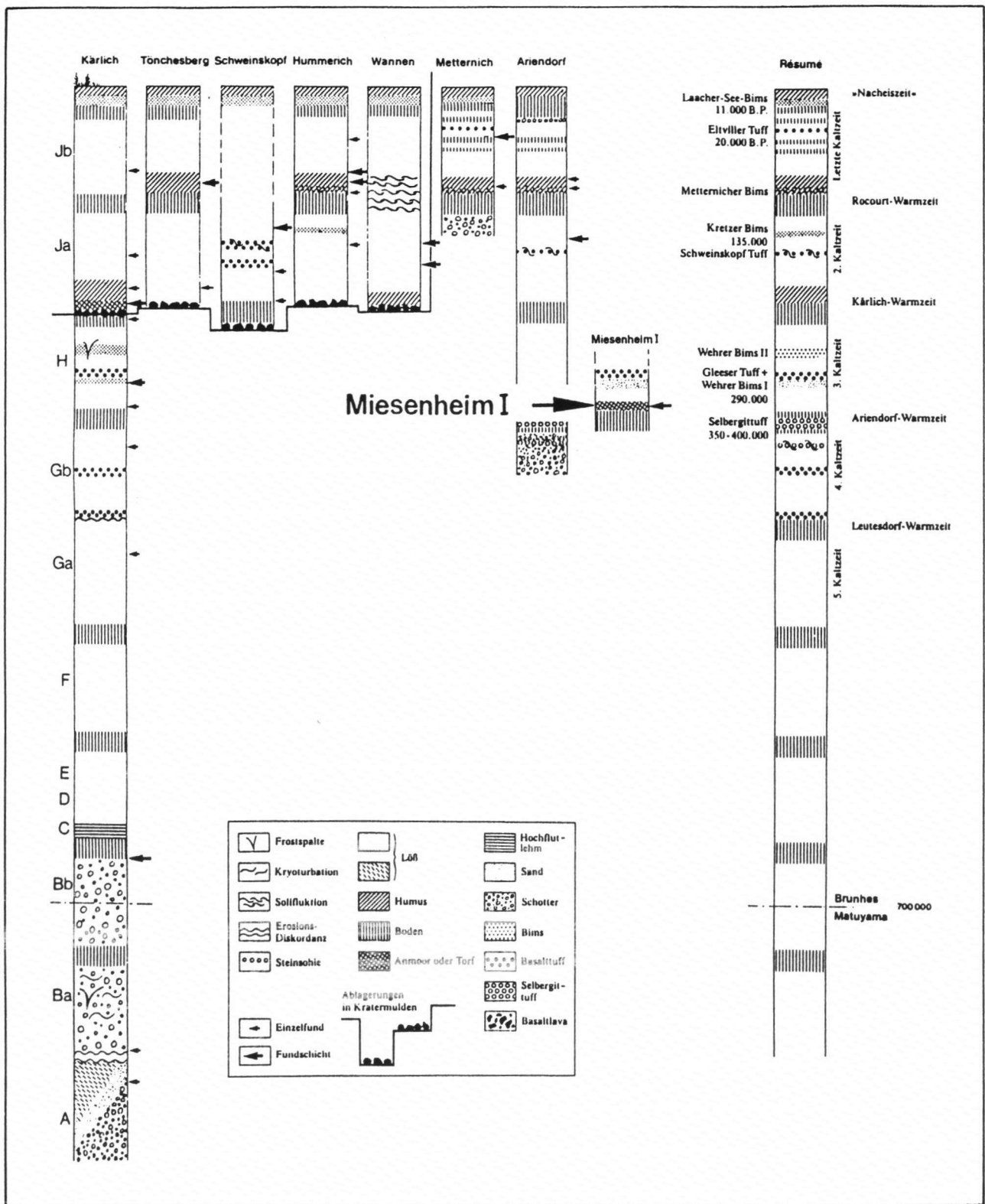

Fig. 3 De chronostratigrafische inschaling van de vindplaats Miesenheim I in het ijstijdvak van het Rijnland. BOSINSKI, VAN KOLFSCHOTEN & TURNER, 1988, 55.

voormalige behuizing van de keurvorst van Neuwied, gebouwd kon worden dankzij de bruidsschat die een rijke Hollandse prinses in haar huwelijk meebracht.

Aansluitend gaf de Engelse onderzoekster Elaine Turner, overigens in vlekkeloos Duits, een dialezing over de grote pleistocene zoogdieren die in de omgeving voorkwamen. Later gunde zij ons een kijkje in de ruimten waar het botmateriaal, volgens de nieuwste methoden, geprepareerd wordt.

Een plezierig aspect van een weekend-excursie vormen de gemeenschappelijke maaltijden. Thijs van Kolfshoten toonde niet alleen oog te hebben voor de paleontologie, maar ook voor de culinaire kant van de wetenschap. Boven de zeer recente resten van *Sus* sp. en *Bos* is die avond heel wat bediscussieerd in een voortreffelijk Italiaans restaurant. Werkelijk een kostelijk eind van de eerste excursiedag.

De volgende ochtend werden twee verschillende groeven bezocht, een kleigroeve te Kärlich en de vulkaanafgraving Tönchesberg. Het was een bijzondere gewaarwording om in de groeve te Kärlich neer te zien op de fossiele overblijfselen van een bosolifant, daar geveld door mensenhanden, getuige een aangespitste boomstam in de onmiddellijke nabijheid van een meterslange slagtang. De waarschijnlijk-

ke daders, vertegenwoordigers van *Homo erectus*, leefden in de periode van anderhalf miljoen tot ongeveer driehonderdduizend jaar geleden. Er zijn talloze bewijzen van hun aanwezigheid in het gebied aangetroffen. Juist tijdens ons bezoek was in het Stadtmuseum van Andernach een tentoonstelling ingericht onder de titel: "Miesenheim I. Die Zeit des Homo erectus".

In de vulkaanafgraving Tonchesberg is een groep Amerikaanse onderzoekers bezig de fossiele fauna in kaart te brengen. Voor de juiste datering van de verschillende bodemlagen hebben zij onder andere paleomagnetisch onderzoek gedaan. De uitgedoofde vulkaankrater bood een imposante aanblik. Dat juist in de zijwanden fossiel materiaal wordt aangetroffen van o.a. *Cervus elaphus* en *Capreolus capreolus*, laat zich wellicht verklaren vanuit de veronderstelling dat het hier om resten van jachtbuit gaat. *Homo erectus* heeft waarschijnlijk, met het oog op de beschutting die de vulkaanhellingen boden, gedeelten van zijn vangsten naar boven gesleept.

Een interessant detail tot slot: Vrijwel iedere paleontoloog is bekend met de afbeelding van 'Le Sorcier', voorstellende een steentijdmens, gehuld in een hertevel en op het hoofd een schedeldak met gewei. In de bruinsteengroeven ten noorden van de Eifel is al een tweetal - voor dat doel van gaten voorziene - geweien gevonden. Een bijzonder fraai exemplaar is dan ook al te bewonderen in het museum te Andernach.

LITERATUUR

BOSINSKI, G., VAN KOLFSCHOTEN, T. & TURNER, E., 1988: Miesenheim I. Die Zeit des Homo erectus. Begleitschrift zur Sonderausstellung im Stadtmuseum Andernach, 20. März 1988 - 19. Juni 1988. Andernacher Beiträge, 2, Andernach

VEIL, S., 1978: Alt- und mittelsteinzeitliche Fundplätze des Rheinlandes. Bonn

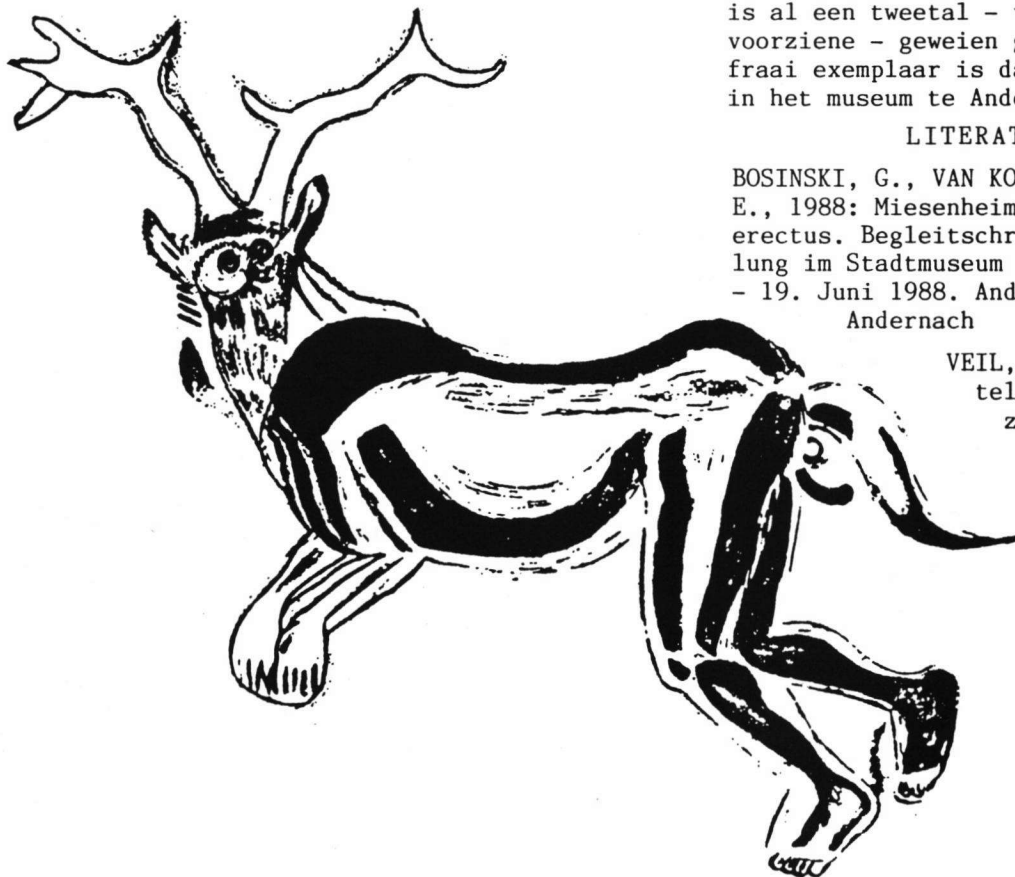

Fig.4 Le Sorcier